

ระเบียบการวิจัยและรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดของบิคา มารคา ในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีต่อแบบแผนการเลือกคู่สมรสและการตั้งครัวเรือนภายหลังการสมรสของบุตรนั้นได้อาศัยข้อมูลจากการวิจัยในโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรในประเทศไทย (National Longitudinal Survey of Social Economic and Demographic Change in Thailand) ในส่วนที่เป็น การวิจัยในเขตชนบทซึ่งทำการสำรวจระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ปี ๒๕๑๒ และจากส่วนที่เป็น การวิจัยในเขตเมืองซึ่งทำการสำรวจระหว่างเดือนเมษายน - พฤษภาคม ปี ๒๕๑๓ ซึ่งทั้งสองเขตนี้ดำเนินงานสำรวจและวิจัยโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทยนี้แบ่งเขตการวิจัยออกเป็น ๒ ส่วนคือ การวิจัยส่วนที่เป็น เขตเมืองอันหมายถึง เขตเทศบาลทั่วประเทศ และการวิจัยส่วนที่เป็น เขตชนบทหมายถึง ส่วนอื่น ๆ นอกเหนือจากเขตเมือง โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างจากอำเภอต่าง ๆ ทั่วประเทศ ยกเว้นอำเภอที่มีหมู่บ้านกระจัดกระจายไม่มีทางคมนาคมที่คณะนักสำรวจจะเดินทางไปถึงภายในเวลาจำกัด และอำเภอที่มีการปฏิบัติการของผู้ออกการร้ายและสี่จังหวัดภาคใต้ ซึ่งได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างประมาณ เขตละ ๑,๕๐๐ ครอบครัว ครัวเรือนตัวอย่างในเขตเมืองจะเป็นตัวแทนของครอบครัว ประมาณ ๑ ต่อ ๒๕๐ ครัวเรือนทั่วประเทศ และครัวเรือนตัวอย่างในเขตชนบทจะเป็นตัวแทนของครอบครัวประมาณ ๑ ต่อ ๒,๐๐๐ ครัวเรือนทั่วประเทศ

สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดของบิกามารกาทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีต่อแบบแผนการ เลี้ยงดูสมรสและการตั้งคร้วเรือนภายหลังการสมรสของบุตรนั้น มีระบบการสุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยในทั้ง ๒ เขตแตกต่างกันออกไปโดยจะไต่กลางในรายละเอียดต่อไป ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าคร้วเรือนและภรรยาและสตรีที่สมรสแล้วทุกคนในคร้วเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างอายุไม่เกิน ๖๐ ปี โดยศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปทางคานสังคม เศรษฐกิจและประชากร

สำหรับเขตเมือง ได้มีการจัดแบ่งการสุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยในเขตเมืองแบ่งออกเป็น ๓ ตอน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบจิกกลุ่มอย่างมีระบบคือ

ขั้นแรก การสุ่มตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะสุ่มเป็นเขต ๆ ได้เขตตัวอย่างทั้งหมด ๓๒ เขต ในเขตเทศบาลอื่น ๆ ทั่วประเทศจะสุ่มตัวอย่างเพียง ๒๔ เขต

ขั้นที่สอง การสุ่มตัวอย่างระดับอำเภอโดยสุ่มตัวอย่างอำเภอของจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่างมาจังหวัดละ ๒ อำเภอ ยกเว้นอำเภอในกรุงเทพมหานคร

ขั้นที่สาม การสุ่มตัวอย่างระดับคร้วเรือน โดยสุ่มตัวอย่างคร้วเรือนจากอำเภอที่ตกเป็นตัวอย่างมาอำเภอละมากบ้างน้อยบ้างตามความใหญ่ - เล็ก ของอำเภอ โดยเฉลี่ยแล้วอำเภอละ ๓๕ คร้วเรือน

จากวิธีการดังกล่าว ทำให้ได้คร้วเรือนตัวอย่างทั้งสิ้นประมาณ ๒,๑๘๓ คร้วเรือน จาก ๕๖ เขต ของ ๑๓ จังหวัดทั่วประเทศ ดังรายชื่อต่อไปนี้

๑. เขตกรุงเทพมหานคร	๓๒ เขต	แฉงนั้บ
๒. เขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ	๒ เขต	แฉงนั้บ
๓. เขตเทศบาลเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี	๒ เขต	แฉงนั้บ
๔. เขตเทศบาลเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี	๒ เขต	แฉงนั้บ
๕. เขตเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๒ เขต	แฉงนั้บ
๖. เขตเทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี	๒ เขต	แฉงนั้บ
๗. เขตเทศบาลเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา	๒ เขต	แฉงนั้บ

๘.	เขตเทศบาลเมืองพะเยา จังหวัดเชียงราย	๒	เขตเจนนับ
๙.	เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	๒	เขตเจนนับ
๑๐.	เขตเทศบาลเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร	๒	เขตเจนนับ
๑๑.	เขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา	๒	เขตเจนนับ
๑๒.	เขตเทศบาลเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ	๒	เขตเจนนับ
๑๓.	เขตเทศบาลตำบลวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	๒	เขตเจนนับ

ในจำนวน ๒,๑๘๓ ครัวเรือนนี้ สัมภาษณ์ได้หัวหน้าครัวเรือนชาย ๑๕๘ คน หัวหน้าครัวเรือนหญิง ๒๘๘ คน และสตรีที่สมรสแล้ว ๓๓๘ คน รวมทั้งสามีภรรยาที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ๑,๗๒๗ คน รวมจำนวนผู้ที่สัมภาษณ์ได้ทั้งหมด ๒,๕๒๒ คน

สำหรับเขตชนบท การจัดแบ่งสุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยในเขตชนบทนั้น ได้สุ่มตัวอย่างจากอำเภอต่าง ๆ ทั่วประเทศ ยกเว้นอำเภอชายแดนที่มีหมู่บ้านกระจัดกระจายไม่มีทางคมนาคมที่คณะนักสำรวจจะเดินทางไปถึงภายในเวลาจำกัด และอำเภอที่มีการปฏิบัติการของผู้ออกการร้ายและสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้อื่นได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล จากนั้นก็ทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบการจัดกลุ่มอย่างมีระบบ ๓ ชั้น ควบกันคือ

ชั้นแรก เป็นการสุ่มตัวอย่างระดับอำเภอ ได้แบ่งอำเภอในประเทศไทยออกเป็น ๑๕ กลุ่มตามลำดับ อัตราส่วนของจำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ต่อจำนวนประชากรในวัยทำงานทั้งหมดในเขตอำเภอนั้น ๆ ในชั้นนี้สุ่มตัวอย่างอำเภอมากลุ่มละ ๑ อำเภอ

ชั้นที่สอง เป็นการสุ่มตัวอย่างระดับหมู่บ้าน ได้ทำการสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านจากอำเภอที่ตกเป็นตัวอย่างมาอำเภอละ ๓ หมู่บ้าน

ชั้นที่สาม เป็นการสุ่มตัวอย่างระดับครัวเรือน โดยวิธีการจัดระบบ(Systematic) ได้ทำการสุ่มตัวอย่างครัวเรือนจากหมู่บ้านที่ตกเป็นตัวอย่างมาหมู่บ้านละ ๓๕ ครัวเรือน

จากวิธีการดังกล่าวทำให้ได้ครัวเรือนตัวอย่างทั้งสิ้น ๑,๔๗๖ ครัวเรือนจาก ๔๕ หมู่บ้านของ ๑๕ อำเภอทั่วประเทศ ดังรายชื่อต่อไปนี้

๑. เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย	๑๐๖ ครัวเรือน
๒. เขตอำเภอกำแพงแสน จังหวัดเชียงใหม่	๑๐๖ ครัวเรือน
๓. เขตอำเภอสามเภา จังหวัดตาก	๑๐๕ ครัวเรือน
๔. เขตอำเภอบางเขน กรุงเทพมหานคร	๕๒ ครัวเรือน
๕. เขตอำเภอดุสิต กรุงเทพมหานคร	๕๔ ครัวเรือน
๖. เขตอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี	๑๐๒ ครัวเรือน
๗. เขตอำเภอนะขาม จังหวัดจันทบุรี	๑๐๐ ครัวเรือน
๘. เขตอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี	๑๐๒ ครัวเรือน
๙. เขตอำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่	๑๐๔ ครัวเรือน
๑๐. เขตอำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา	๕๐ ครัวเรือน
๑๑. เขตอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์	๗๕ ครัวเรือน
๑๒. เขตอำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา	๖๖ ครัวเรือน
๑๓. เขตอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์	๑๐๒ ครัวเรือน
๑๔. เขตอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม	๑๐๔ ครัวเรือน
๑๕. เขตอำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี	๔๗ ครัวเรือน
รวม	๑,๔๗๖ ครัวเรือน

แบบสอบถาม

แบบสอบถามในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและประชากรของประเทศไทย ในเขตเมือง สร้างขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทราบข้อมูลเกี่ยวกับ

๑. สมาชิกในครัวเรือน
 ๒. ความสัมพันธ์ทางครอบครัว
 ๓. ความต้องการที่จะมีบุตรเพิ่ม (ของหัวหน้าครัวเรือนชาย)
 ๔. ความคาดหวังเกี่ยวกับบุตร
 ๕. รายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว
 ๖. ประวัติในด้านการย้ายถิ่น
 ๗. การเขียนฐานะทางสังคม
 ๘. ภาวะการตาย
 ๙. การเดินทางไปทำงานประจำวัน
 ๑๐. การติดต่อกับโลกภายนอก
 ๑๑. ความเชื่อถือสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ
 ๑๒. ข้อมูลเกี่ยวกับการอนามัย
 ๑๓. ลักษณะของบ้าน
 ๑๔. ประวัติและฐานะทางสังคมของผู้ให้สัมภาษณ์ (ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน)
 ๑๕. การสมรส
 ๑๖. การตั้งครรภ์และการให้กำเนิด
 ๑๗. ความต้องการที่จะมีบุตรเพิ่ม (ของภรรยาหัวหน้าครัวเรือน)
 ๑๘. ความสามารถที่จะมีบุตรได้อีก (ของภรรยาหัวหน้าครัวเรือน)
 ๑๙. ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว
- รวมหัวข้อคำถามทั้งหมด ๑๙ หัวข้อประมาณ ๒๖๐ คำถาม

ในเขตชนบท ก็เช่นเดียวกันกับในเขตเมือง สำหรับคำถามที่ใช้ในแบบสอบถามเพื่อจุดประสงค์ที่จะทราบข้อมูลนั้น ๆ จากหัวหน้าครัวเรือน รวมทั้งภรรยาของหัวหน้าครัวเรือนสตรีที่ทำการสมรสแล้วจากกลุ่มตัวอย่างของโครงการวิจัยนี้ในเขตชนบทด้วย โดยรวมหัวข้อคำถามสำหรับในเขตชนบททั้งหมด ๑๙ หัวข้อประมาณ ๓๗๒ คำถาม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ให้พนักงานสำรวจทำการสัมภาษณ์ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังนี้

- ชาย
๑. ถ้าในครัวเรือนมีคู่สมรสเพียงคู่เดียว ให้สัมภาษณ์สามี
 ๒. ถ้าในครัวเรือนไม่มีคู่สมรสเลย ให้สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน (เจ้าบ้าน) โดยไม่คำนึงถึงเพศ และอายุ
 ๓. ถ้าในครัวเรือนมีคู่สมรส ๔ คู่หรือมากกว่านั้น ให้เลือกสัมภาษณ์คนหนึ่งตามเกณฑ์ตามลำดับดังนี้คือ
 - ก. สัมภาษณ์สามีที่เป็นเจ้าบ้านที่มีอายุต่ำกว่า ๖๐ ปี และกำลังกินอยู่กับภรรยา
 - ข. ถ้าเจ้าบ้านไม่มีคุณสมบัติตามข้อ ๓ (ก) ให้สัมภาษณ์ชายที่มีอายุต่ำกว่า ๖๐ ปี สมรสแล้วและอยู่กับภรรยา โดยพิจารณาว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการทำมาหากินของครัวเรือนมากกว่าคู่สามีภรรยาอื่น ๆ (ไม่นับเจ้าบ้าน)
 - ค. ถ้าไม่สามารถกำหนดได้ว่า ผู้ใดมีความสำคัญต่อการทำมาหากินของครัวเรือน ให้สัมภาษณ์ชายที่มีอาวุโสสูงสุด แต่ไม่เกิน ๖๐ ปี แต่งงานแล้วและอยู่กับภรรยา

หญิง ให้สัมภาษณ์ภรรยาของชายที่ถูกสัมภาษณ์ และหญิงทุกคนในครัวเรือนที่มีอายุต่ำกว่า ๖๐ ปี เคยสมรสมาแล้วไม่ว่าสถานภาพสมรสจะเป็นเช่นไรก็ตาม เช่น หมาย หรือ แยกกันอยู่ เป็นต้น

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดของบิดามารดาในเขตเมืองและเขตชนบทที่มี
ต่อแบบแผนการเลือกคู่สมรสและการตั้งครัวเรือนภายหลังการสมรสของบุตรนั้น ได้อาศัยข้อมูล
บางส่วนจากข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจในส่วนที่เป็นเขตชนบทปี พ.ศ. ๒๕๑๒ และเขตเมือง
ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ จากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวฯ คำเนิงานวิจัยโดยสถาบันประชากร-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยที่ได้คัดเลือกและรวบรวมข้อมูลเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง
กับความคิดเห็นในเรื่องการเลือกคู่สมรสของบุตร รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับการตั้งครัวเรือน
ภายหลังการสมรสของบุตรดังต่อไปนี้คือ

"สมมุติว่า บุตรหญิงหรือบุตรชายของท่านจะแต่งงาน อยากทราบว่าท่านมีความคิด
เห็นอย่างไร เกี่ยวกับการเลือกคู่ครองให้บุตรของท่าน?" (บุตรทั้งหญิง - ชาย)
โดยมีข้อเลือกว่า พ่อแม่ต้องเลือกคู่สมรสให้
ให้เจ้าตัวเลือกเอง
ให้เจ้าตัวเลือกเอง โดยได้รับการยินยอมจากพ่อแม่
พ่อแม่เลือกให้ แต่ให้บุตรพอใจด้วย

และ "สมมุติว่า ถ้าบุตรหญิงหรือบุตรชายของท่านแต่งงาน ท่านต้องการให้เขาอยู่กับใคร?"
โดยมีข้อเลือกว่า อยู่กินรวมกับท่านในบ้านเดียวกัน
ให้แยกครัวต่างหากอยู่ในบริเวณเดียวกัน
ให้แยกไปอยู่ที่อื่นต่างหาก
ตามแต่ใจเขา

จากกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ให้สำหรับผู้ที่มีสัมภาษณ์ได้ในเขตเมืองมีจำนวนทั้งหมดประมาณ
๒,๕๒๒ ราย และผู้ที่มีสัมภาษณ์ได้ในเขตชนบทมีจำนวนทั้งหมดประมาณ ๑,๖๘๖ ราย

วิธีวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลในเรื่องนี้นั้น จะได้นำเสนอในรูปตารางอัตราส่วนร้อยละโดยใช้วิธีการทางสถิติและคอมพิวเตอร์ช่วยในการประมวลข้อมูลและประเมินผลเพื่อให้มีความแน่นอน เชื่อถือได้ของตัวเลขที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ รวมทั้งความแตกต่างในเรื่องแนวความคิดและความคาดหวังของบิคมารดาใน เขตเมืองและชนบทที่มีต่อแบบแผนการเลือกคู่สมรส และการตั้งครัวเรือนภายหลังการสมรสของบุตร คน รวมทั้งจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการทางสถิติเข้าทดสอบความสัมพันธ์ในกรณีที่เป็นและเหมาะสมต่อไป

ลักษณะทั่วไปของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

เขตชนบท*

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ข้อมูลซึ่งได้มาจากการวิจัยโดยสถาบันประชากรศาสตร์ในส่วนที่เป็นการวิจัยรอบแรกในเขตชนบทนั้นมีจำนวนครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งสิ้น ๑,๔๗๖ ครัวเรือน ในจำนวนครัวเรือนทั้งหมดคนผู้ตกเป็นตัวอย่างซึ่งให้คำตอบแบบสอบถามในเรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับแบบแผนการเลือกคู่สมรสและการจัดตั้งครัวเรือนภายหลังการสมรสของบุตรทั้งหญิงและชายมีจำนวนทั้งสิ้น ๑,๖๔๖ ราย โดยที่ประกอบด้วยหัวหน้าครัวเรือน ภรรยาหัวหน้าครัวเรือน สตรีอื่น ๆ ที่มีสถานะภาพสมรสเป็นหม้าย หรือหย่าร้าง

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาเรื่องนี้ในรายละเอียดของแต่ละส่วนจะมีจำนวนตัวอย่างที่ตกเป็นตัวศึกษาไม่เท่ากันทุกเรื่อง ทั้งนี้เพราะข้อมูลและคำตอบรวมทั้งตัวแปรบางอย่างอาจจะศึกษาได้เฉพาะหัวหน้าครัวเรือน หรือเฉพาะภรรยา หรือเฉพาะสตรีอื่น ๆ ที่มีสถานะภาพหม้าย หรือหย่าร้าง

จากจำนวนตัวอย่างทั้งหมดมีลักษณะทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมของหัวหน้าครัวเรือน และสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งหมดดังต่อไปนี้

อายุหัวหน้าครัวเรือน ประมาณครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างมีอายุระหว่าง ๓๐ - ๔๔ ปีคือร้อยละ ๕๖.๓ หัวหน้าครัวเรือนที่อายุยังน้อยคือกลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๔ ปีมีร้อยละ ๑๖.๕ และผู้ที่มีอายุ ๕๐ ปี หรือเกินกว่านั้นมีร้อยละ ๒๗.๒

<u>อายุหัวหน้าครัวเรือน</u>	<u>ร้อยละ</u>
๑๕ - ๒๔	๑๖.๕
๓๐ - ๔๔	๕๖.๓
๕๐ ปีหรือสูงกว่า	๒๗.๒
รวม	๑๐๐.๐ (๑๔๐๕)

อายุของสตรี ครึ่งหนึ่งของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างมีอายุระหว่าง ๓๐ - ๔๔ ปีคือร้อยละ ๕๔.๖ สตรีที่มีอายุยังน้อยคือ กลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๔ ปีคือร้อยละ ๒๕.๖ ส่วนสตรีที่มีอายุ ๕๐ ปี หรือเกินกว่านี้มีเพียงร้อยละ ๑๙.๘ เท่านั้น

<u>อายุของสตรี</u>	<u>ร้อยละ</u>
๑๕ - ๒๔	๒๕.๖
๓๐ - ๔๔	๕๔.๖
๕๐ ปีหรือสูงกว่า	๑๙.๘
รวม	๑๐๐.๐ (๑๖๐๒)

การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในเขตชนบทไทยส่วนใหญ่แล้วพบว่า โดยทั่วไป หัวหน้าครัวเรือนในเขตชนบทไทยที่ตกเป็นตัวอย่างของการศึกษานี้ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ คือร้อยละ ๕๕.๒ ที่เหลือเป็นผู้ที่ไม่เคยได้รับการศึกษาเลยร้อยละ ๑๘.๖ ซึ่งใกล้เคียงกับหัวหน้าครัวเรือนที่เคยได้รับการศึกษาบ้างแต่ไม่จบชั้นประถมปีที่ ๔ สำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าประถมปีที่ ๔ มีจำนวนร้อยละต่ำมากคือ ร้อยละ ๖.๘ เท่านั้น

<u>ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน</u>	<u>ร้อยละ</u>
ไม่ได้รับการศึกษาเลย	๑๘.๖
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ ๔	๑๘.๔
จบประถมศึกษาปีที่ ๔	๕๕.๒
สูงกว่าประถมศึกษาปีที่ ๔	๖.๘
รวม	๑๐๐.๐ (๑๓๔๘)

การศึกษาของสตรี ปรากฏว่าการศึกษาของสตรีในชนบทไทยมีการศึกษาคอนข้างต่ำมากกล่าวคือ สตรีที่จบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ ๔ มีไม่ถึงครึ่งหนึ่งของจำนวนตัวอย่างทั้งหมดคือ ร้อยละ ๔๕.๕ และมีร้อยละ ๓๕.๕ ที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย ที่ได้รับการศึกษาแต่ไม่จบประถมศึกษาปีที่ ๔ มีร้อยละ ๑๘.๓ สำหรับผู้ที่เรียนสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นไปมีเพียงร้อยละ ๑.๘ เท่านั้น

<u>ระดับการศึกษาของสตรี</u>	<u>ร้อยละ</u>
ไม่ได้รับการศึกษาเลย	๓๕.๕
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ ๔	๑๘.๓
จบประถมศึกษาปีที่ ๔	๔๕.๐
สูงกว่าประถมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นไป	๑.๘
รวม	๑๐๐.๐ (๑๖๐๔)

อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน ส่วนใหญ่ของหัวหน้าครัวเรือนประมาณร้อยละ ๘๔.๐ ของจำนวนตัวอย่างทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรกรรมรอลงมาร้อยละ ๖.๒ เป็นข้าราชการ ส่วนผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย และอาชีพอื่น ๆ มีอัตราส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ ๕.๑ และ ๔.๘ ตามลำดับ

<u>อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน</u>	<u>ร้อยละ</u>
เกษตรกร	๘๐.๐
ข้าราชการ	๖.๒
ค้าขาย	๕.๑
อื่น ๆ	๘.๘
รวม	๑๐๐.๐ (๑๒๘๘)

ฐานะทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนในสายตามัธยมศึกษา หัวหน้าครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ ส่วนใหญ่มีฐานะปานกลางคือ ร้อยละ ๘๗.๐ รองลงมาเป็นหัวหน้าครัวเรือนที่มีฐานะยากจนคือ ร้อยละ ๘.๐ และมีเพียงร้อยละ ๑๒.๘ ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี หรือค่อนข้างดี

<u>ฐานะทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือน</u>	<u>ร้อยละ</u>
ฐานะยากจน	๘.๐
ฐานะปานกลาง	๘๗.๐
ดี, ค่อนข้างดี	๑๒.๘
รวม	๑๐๐.๐ (๑๓๘๒)

(ดูรายละเอียดในสายใจ คู่ขนาน, "ปัจจัยที่ยังผลต่อการปฏิบัติทางค่าน
อนามัยของชาวชนบทในประเทศไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๑๕)

เขตเมือง*

สำหรับประชากรตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้เป็นตัวอย่างที่ได้จากการสำรวจของงานวิจัยในโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาว ของสถาบันประชากรศาสตร์ ในส่วนที่เป็นกรวิจัยรอบแรกในเขตเมือง ประชากรที่เลือกมาศึกษานั้นเลือกมาทั้งหัวหน้าครัวเรือน ภรรยา และสตรีที่มีสถานภาพสมรส รวมทั้งหม้าย และหย่าร้าง ตัวอย่างเหล่านี้มีลักษณะโดยทั่วไปคือ

อายุของหัวหน้าครัวเรือน จำนวนกว่าครึ่งหนึ่งของหัวหน้าครัวเรือนผู้ตกเป็นตัวอย่างมีอายุระหว่าง ๓๐ - ๔๕ ปีคือ ประมาณร้อยละ ๖๐ หัวหน้าครัวเรือนที่นับว่าอายุน้อยคือ กลุ่มอายุ ๒๕ - ๒๙ ปีมีประมาณร้อยละ ๑๓ และผู้ที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปมีประมาณร้อยละ ๒๖ ทำให้เห็นว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นผู้ค่อนข้างสูงอายุ หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อยนับว่ามีน้อยมาก

<u>อายุของหัวหน้าครัวเรือน</u>	<u>ร้อยละ</u>
๑๕ - ๒๔	๑๓.๘
๓๐ - ๔๕	๖๐.๔
๕๐ ปี หรือสูงกว่า	๒๖.๗
รวม	๑๐๐.๐ (๑๘๑๐)

อายุของสตรี กลุ่มอายุของสตรีที่มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๔๕ ปีมีจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งคือ ร้อยละ ๕๔.๓ กลุ่มอายุที่รองลงมาก็คือ กลุ่มอายุ ๑๕ - ๒๔ ปีมีประมาณร้อยละ ๒๗ ส่วนกลุ่มอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปมีจำนวนน้อยประมาณร้อยละ ๑๘.๗

<u>อายุของสตรี</u>	<u>ร้อยละ</u>
๑๕ - ๒๔	๒๗.๐
๓๐ - ๔๕	๕๔.๓
๕๐ ปี หรือสูงกว่า	๑๘.๗
รวม	๑๐๐.๐ (๒๓๓๖)

ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน หัวหน้าครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่างของการศึกษารั้งนี้ ส่วนมากเป็นผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับคือ ร้อยละ ๔๐ พวกกรองลงมาคือ พวกไม่ได้เรียนหนังสือซึ่งอาจจะอ่านออกเขียนได้ หรืออ่านไม่ออกเขียนไม่ได้มีร้อยละ ๑๕ พวกที่เรียนระหว่าง ม.ศ. ๑ - ๓ มีร้อยละ ๑๖ พวกที่เรียนสูงกว่า ม.ศ. ๓ นับว่ายังมีน้อยคือเพียงร้อยละ ๑๕

<u>ระดับการศึกษาหัวหน้า</u>	<u>ร้อยละ</u>
ไม่ได้เรียน	๑๕.๕
ประถม ๑ - ๔	๔๐.๓
ประถม ๕ - ๗	๕.๗
ม.ศ. ๑ - ๓	๑๖.๓
ม.ศ. ๔ ขึ้นไป	๑๕.๕
รวม	๑๐๐.๐ (๑๕๑๐)

ระดับการศึกษาของสตรี ระดับการศึกษาของสตรีในเขตเมืองส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับประถม ๑ - ๔ ประมาณร้อยละ ๕๕.๕ กลุ่มที่กรองลงมาคือ กลุ่มที่ไม่ได้เรียนประมาณร้อยละ ๒๕.๕

<u>ระดับการศึกษาของสตรี</u>	<u>ร้อยละ</u>
ไม่ได้เรียน	๒๕.๕
ประถม ๑ - ๔	๕๕.๕
ประถม ๕ - ๗	๖.๕
ม.ศ. ๑ - ๓	๘.๕
ม.ศ. ๔ ขึ้นไป	๗.๖
ไม่ทราบ	๑.๖
รวม	๑๐๐.๐ (๒๓๕๕)

อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน จากการสำรวจพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนมาก ประกอบอาชีพเป็นพนักงานขายมีถึงร้อยละ ๒๔ อาชีพรองลงมาคือ ช่างฝีมือ พนักงานขนส่ง ข้าราชการ ทหาร นักวิชาชีพ และบริหารและบริการ เป็นต้น อาชีพชวานามีเพียงร้อยละ ๕

<u>อาชีพหัวหน้าครัวเรือน</u>	<u>ร้อยละ</u>
นักวิชาชีพและบริการ	๘.๙๔
ข้าราชการและทหาร	๘.๒๑
เสมียน	๓.๙๓
พนักงานขาย	๒๔.๑๒
ชวานา	๕.๒๘
พนักงานขนส่ง	๑๒.๕๓
ช่างฝีมือ	๒๖.๙๓
บริการ	๘.๒๓
กำลังหางานทำ	๐.๖๔
ไม่ทราบ	๐.๔๒
รวม	๑๐๐.๐๐ (๑๙๑๐)

ฐานะของครอบครัวในสายค้าผู้สัมภาษณ์ จากผลการสำรวจประชากรในเขตเมือง พบว่า กวาคึ่งหนึ่งของประชากร เป็นผู้ที่มีฐานะปานกลางก็มีถึงร้อยละ ๕๓ รองลงมาคือ ฐานะยากจนมีร้อยละ ๒๔ ส่วนฐานะดี หรือค่อนข้างดีมีไม่ถึงนักคือ ร้อยละ ๑๕ และฐานะยากจนมากมีน้อยคือ เพียงร้อยละ ๕

<u>ฐานะของครอบครัวในสายตาผู้สัมภาษณ์</u>	<u>ร้อยละ</u>
จนมาก	๕.๗
จน	๒๗.๖
ปานกลาง	๕๒.๘
ดี, คอนข้างดี	๑๔.๕
ไม่ทราบ	๑.๔
รวม	๑๐๐.๐ (๑๘๑๐)

เชื้อชาติ การศึกษาตัวอย่างในเขตเมืองพบว่า ประชากรกว่าครึ่งหนึ่งเป็น
คนไทยคือ ร้อยละ ๖๗ คนจีนมีมากพอสมควรคือ ร้อยละ ๒๑ ส่วนคนไทย-จีน และอื่น ๆ
มีเล็กน้อยคือ ร้อยละ ๑๐ และ ๒ ตามลำดับ

<u>เชื้อชาติ</u>	<u>ร้อยละ</u>
ไทย	๖๖.๘
จีน	๒๐.๖
ไทย-จีน	๑๐.๔
อื่น ๆ	๒.๑
รวม	๑๐๐.๐ (๑๘๑๐)

(ดูรายละเอียดในกรณีการ อักษรกุล "คั่นที่ใช้วัดฐานะทางเศรษฐกิจ
และสังคมของประชากรในเขตเมืองของประเทศไทย" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
แผนกวิชาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๑๕)

ข้อจำกัดของข้อมูล

ข้อมูลที่นำมาศึกษาในวิทยานิพนธ์ เรื่องนี้มีข้อจำกัดอยู่บางประการคือ

๑. เนื่องด้วยคำถามในเรื่องเหล่านี้เป็นการขอทราบถึงความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ตอบ ดังนั้น ในขณะที่สัมภาษณ์หากไม่อาจจะสัมภาษณ์จากหัวหน้าครัวเรือนหรือภรรยา หรือสตรีอื่น ๆ ที่มีสถานะภาพในกรณีใด ๆ ก็ตาม คำตอบที่ควรจะได้โดยอมขาดหายไป ผลของการศึกษาจึงเป็นเรื่องของผู้ที่สัมภาษณ์ได้ มิใช่เป็นผลของผู้ที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งหมด

๒. ในส่วนของการศึกษาเปรียบเทียบทั้งส่วนที่เป็นเขตเมืองและเขตชนบทนั้น ไม่อาจที่จะเปรียบเทียบกันได้ในทุกเรื่องทุกกรณีไป ทั้งนี้เพราะเนื่องด้วยความจำกัดในบางประการ เช่น

ก. ในเรื่อง เชื้อชาติ ซึ่งได้แบ่งประชากรที่ตกเป็นตัวอย่างออกเป็นคนไทย จีน ไทย-จีน นั้น สำหรับในเขตชนบทจำนวนคนที่ตัดสินใจให้เป็นคนเชื้อชาติจีนนั้น น้อยมาก การศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องนี้จึงจำเป็นต้องตัดออกไปจากการศึกษา

ข. ฐานะทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือน สำหรับเรื่องการวัดระดับฐานะทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนในเขตเมืองนั้น ได้มีการสร้างดัชนีวัดฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยดูจากอาชีพ การศึกษา และสิ่งของเครื่องใช้ประเภทถาวร อันสามารถวัดได้โดยการให้คะแนนดัชนีนั้น แต่สำหรับฐานะทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนในเขตชนบท ขณะที่น่าข้อมูลจากเขตนี้น่าศึกษาก็ได้มาจากการสังเกตการณ์ของผู้สัมภาษณ์ โดยสังเกตจากลักษณะของบ้าน บริเวณบ้าน ฯลฯ อันเป็นวิธีการวัดและเป็นมาตรฐานคนละแบบ จึงยากต่อการที่จะนำมาศึกษาเปรียบเทียบกันได้ ในที่นี้จึงได้ตัดเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจของหัวหน้าครัวเรือนเขตชนบทออกไป

๓. ความจำกัดอีกประการหนึ่งของข้อมูลที่นำมาศึกษาในครั้งนี้คือ เนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของสถาบันประชากรศาสตร์ มุ่งที่จะเก็บข้อมูลทุกด้านที่เกี่ยวกับ เศรษฐกิจ สังคม และประชากรของประเทศไทย มิได้มุ่งศึกษาเฉพาะเรื่อง เมื่อนำข้อมูลเหล่านี้

นั้นมาศึกษาประกอบกับเรื่องแนวความคิดของวิคตอเรียที่มีต่อการเลือกคู่สมรสและการตั้งครีวเรือนภายหลังการสมรสของบุตร ก็ไม่สามารถที่จะนำปัจจัยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ผู้ศึกษาคองการเฉพาะเรื่องใด ใดแต่นำเอาขอมูลหลักที่สามารถเปรียบเทียบกันได้ทั้งเมืองและชนบทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษามาใช้ เช่นปัจจัยทางเศรษฐกิจก็นำเอาเรื่องอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจของครีวเรือนมาศึกษาเป็นหลัก ปัจจัยทางศาสนสังคม ก็ได้แก่การศึกษา ประสบการณ์เกี่ยวกับการเลือกคู่สมรส และการตั้งครีวเรือนภายหลังการสมรสของภรรยาหัวหน้าครีวเรือน หรือความเชื่อในเรื่องดวงชะตา ส่วนปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ อายุและเชื้อชาติ เหล่านี้เป็นต้น จึงเป็นที่น่าเสียดายที่จะไม่อาจหาตัวประกอบตัวอื่น ๆ ของแต่ละปัจจัยมาศึกษาให้เห็นได้ชัดเจนกว่าที่ศึกษาได้ในวิทยานิพนธ์